

ЗАКОНОДАВЧЕ ВНОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Кочин В. В.

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
Конституційний Суд України,
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

Нобелівську премію з економіки 2022 року спільно присудили Бену С. Бернанке, Дугласу В. Даймонду та Філіпу Х. Дибвігу (Ben S. Bernanke, Douglas W. Diamond and Philip H. Dybvig) «за дослідження банків і фінансових криз». Запобігання небезпечній динаміці ліквідації банків та фінансових криз, як її результату, здійснюється за участю держави у страхуванні вкладів і її участі як кредитора останньої інстанції для банків. Поруч з цим, будучи посередниками між багатьма вкладниками та позичальниками, банки краще підходять для оцінки кредитоспроможності позичальників і забезпечення використання позик для хороших інвестицій [4].

Такий підхід формує особливий погляд на роль професійних учасників фінансового ринку у регулюванні та / або впливі на відносини в межах цього ринку. Відповідно до економічного розуміння ринок розглядається як інститут, або механізм, що забезпечує синхронізацію господарських рішень та узгодження економічних інтересів покупців (пред'явників попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів і послуг [2, с. 79].

Нині законодавче вноормування відносин на ринку фінансових послуг перебуває на стадії поступових змін. Так, чинний Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» з 1 січня 2024 року буде замінений Законом України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (далі – Закон) від 14 грудня 2021 року № 1953-ІХ. Крім того, очікуються зміни щодо виконання Угоди про асоціацію, зокрема на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 заплановано значний перелік завдань (пункти 586–632).

Звертаємо увагу, що ст. 125 Угоди про асоціацію містить визначення поняття «фінансова послуга», яка означає будь-яку послугу фінансового характеру, яка пропонується постачальником фінансових послуг до яких належать такі види діяльності (узагальнено):

страхові і пов'язані зі страхуванням послуги; банківські та інші фінансові послуги (за винятком страхування).

Окремо Угодою про асоціацію розмежовані засади ефективного та прозорого регулювання (ст. 127) та діяльності саморегулювних організацій (ст. 131). Ідеться про забезпечення впровадження міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг та для боротьби з ухиленням від сплати податків на всій її території («Основні принципи ефективного банківського нагляду» Базельського комітету, «Основні принципи страхування» Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю, «Цілі та принципи регулювання обігу цінних паперів» Міжнародної організації комісій з цінних паперів, Угоду ОЕСР про обмін інформацією з питань оподаткування», Заяву країн-членів «Групи двадцяти» про прозорість інформації та обмін інформацією для цілей оподаткування та «Сорок рекомендацій» та «Дев'ять спеціальних рекомендацій стосовно боротьби із фінансуванням тероризму» Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), «Десять основних принципів обміну інформацією», які поширюються міністрами фінансів країн-членів «Групи семи»), а також у разі обов'язковості членства, участі або доступу до будь-якого саморегулювального органу, біржі або ринків цінних паперів або ф'ючерсів, клірингового агентства або будь-якої іншої організації чи асоціації чи якщо ця перша Сторона надає таким установам, безпосередньо або опосередковано, привілеї або переваги у наданні фінансових послуг, то вона повинна забезпечити дотримання вимог статей 88 (національний режим і режим найбільшого сприяння) та 94 (національний режим) цієї Угоди.

У юридичній літературі наводять такі ознаки саморегулювальної організації: а) заснування на підставі добровільного об'єднання учасників певного виду підприємницької та/або професійної діяльності; б) виконання організацією специфічних функцій (наприклад, контрольні, квазісудові, компенсаційні); в) особливість системи органів організації [3, с. 391–393].

Законодавче визначення саморегулювальної організації на ринку фінансових послуг сутнісно не зміниться. На відміну від вказівки на конкретні повноваження, які делегуються (щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та / або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг), Закон містить вказівку на мету – саморегулювання діяльності його учасників, а

також можливість делегування регулятором своїх окремих повноважень.

Іншою новелою є встановлення окремим приписом статусу саморегульованих організацій учасників ринку фінансових послуг (ст. 20 Закону). Так, об'єднання учасників ринку фінансових послуг набуває статусу саморегульованої організації або позбувається такого статусу з дня прийняття Регулятором (органи, визначені ст. 22 Закону) відповідного рішення у порядку та випадках, визначених спеціальними законами (відповідний запис у Реєстрі); якщо інше не встановлено спеціальним законом, рішення Регулятора про надання об'єднанню учасників ринку фінансових послуг статусу саморегульованої організації може також передбачати обсяг повноважень, які Регулятор делегує такій саморегульованій організації, форми реалізації таких повноважень та інші способи провадження саморегулювання в порядку та межах, встановлених нормативно-правовими актами Регулятора; вимоги до об'єднання учасників ринку фінансових послуг, яке набуває статусу саморегульованої організації, порядок реєстрації, повноваження та порядок її діяльності встановлюються цим Законом та спеціальними законами (ч. 1).

Статус саморегульованої організації за певним видом діяльності на ринку фінансових послуг може отримати лише об'єднання, зареєстроване у встановленому законодавством порядку як юридична особа, що об'єднує виключно авторизованих відповідно до закону надавачів відповідного виду фінансових або супровідних послуг; за кожним видом професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках статус саморегульованої організації може бути лише одне об'єднання, якщо інше не визначено спеціальним законом (ч. 2 ст. 20 Закону).

Основною метою створення саморегульованої організації є провадження його учасниками саморегулювання як самостійної та ініціативної діяльності у межах та формах, встановлених Регулятором, з розроблення, встановлення та застосування такими учасниками правил, стандартів і принципів здійснення відповідного виду діяльності, а також контроль за їх дотриманням. Крім зазначених напрямів діяльності, саморегульована організація може представляти та захищати інтереси своїх учасників, а також інтереси інших учасників ринку фінансових або супровідних послуг у порядку, визначеному її внутрішніми документами, у межах та формах, встановлених Регулятором (ч. 3 ст. 20 Закону).

Поруч з цим виникає питання щодо необхідності окремого вноормування статусу об'єднання учасників ринку фінансових послуг (ст. 19 Закону), зважаючи на те, що спеціальними законами може бути передбачено обов'язкове створення єдиного об'єднання учасників ринку фінансових послуг, участь у якому є обов'язковою умовою для здійснення відповідного виду діяльності з надання фінансових або супровідних послуг та/або надання окремих видів фінансових або супровідних послуг (ч. 2). Такий підхід суперечить правовій природі добровільного об'єднання (приватно корисне товариство) та саморегулювальної організації (суспільно корисне товариство), а також ст. 131 Угоди про асоціацію.

У приватному праві ЄС саморегулювання розглядається як приватна нормотворчість (private law-making), яка часто закріплює та утворює звички, які поступово формуються (особливо у спеціальній професійній діяльності), незалежно від того, чи визнається та виконується законодавство [1, с. 312].

За таких обставин є спроба здійснити «добровільне примушування» до участі у об'єднанні учасників ринку фінансових послуг, яке може і не мати статус саморегулювальної організації, та за відсутності законодавчої норми щодо обсягу повноважень таких організації створює умови для правової невизначеності, зокрема щодо розмежування державного нагляду (ст. 23–26 Закону).

Підсумовуючи, слід звернути увагу на наступне: 1) розмежування Законом статусу об'єднань учасників ринку фінансових послуг та саморегулювальних організацій зазнало певних змін, однак прослідковується неузгодженість щодо розуміння їх правової природи та місця у саморегулюванні відносин на ринку фінансових послуг; 2) потребує законодавчого вноормування вказівка на обсяг повноважень регулятора, які делегуються саморегулювальній організації; 3) удосконалення Закону має здійснюватися у контексті виконання ст. 127 Угоди про асоціацію та запровадження обов'язкових та добровільних форм участі у саморегулювальних організаціях з межами діяльності, які матимуть характер належного саморегулювання.

Література

1. Basedow J. EU Private Law. Anatomy of a Growing Legal Order. Cambridge – Antwerp – Chicago: Intersentia, 2021. 788 с.
2. Бодров В. Г., Сафронова О. М., Балдич Н. І. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 520 с.

3. Спасибо-Фатєєва І. В., Борисова В. І., Печений О. П., та ін. Правове регулювання некомерційних організацій в Україні: монографія./ ра ред.: Спасибо-Фатєєва І. В. Харків: Право, 2013. 480 с.

4. Press release. The Prize in Economic Sciences 2022. URL: <https://www.nobelprize.org/uploads/2022/10/press-economicsscienceprize2022.pdf> (дата звернення: 20.01.2023).

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ⁵

Кучмістенко О.В.

студентка IV курсу Навчально-наукового інституту права СумДУ

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Плотнікова М. В.

Через військову агресію російської федерації проти України, 24 лютого 2022 року о 05 годині 30 хвилин Указом президента Володимира Зеленського «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 було введено воєнний стан.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII «Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності» [1].

Зважаючи на складну ситуацію в умовах війни в усіх сферах суспільного життя в тому числі і в економічній, Україна підлаштовується до таких реалій і тримає оборону на всіх фронтах. Зокрема, робота Національного банку також змінила свій вектор на воєнний, в тому числі і щодо реалізації функції захисту прав споживачів фінансових послуг.

Важливим елементом організаційної структури Нацбанку, який забезпечує виконання згаданої функції – є Управління захисту прав споживачів фінансових послуг, яке у цілому проводить роботу щодо громадських звернень; наглядає за дотриманням законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг та контроль за дотриман-

⁵ Дослідження проведено на виконання міжнародного проекту в сфері освіти «619998-EPP1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг» (спільний проект СумДУ, Еразмус+ Жан Моне Фонду та Виконавчого агентства з питань освіти та культури за підтримки ЄС). Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 27 січня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

УДК 347.73:336.1(063)

П 68

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Махінчук В. М., д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України, заступник директора з наукової роботи НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Попович Т. Г., канд. юрид. наук, старший дослідник, учений секретар НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Дерев'янко Б. В., д-р юрид. наук, професор, головний науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Руденко Л. Д., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки СумДУ;

Плотнікова М. В., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ;

Сікорська І. М., канд. наук з держ. упр., доцент, голова правління Української асоціації викладачів і дослідників європейської інтеграції;

Швагер О. А., канд. юрид. наук, асист. кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

*Видання рекомендоване до видання рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 6 від 08.02.2022 року)*

П 68

Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри : матер. науково-практичного круглого столу (Суми, 27 січня 2023 р.). – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 150 с.

До збірника ввійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, які брали участь у засіданні науково-практичного круглого столу «Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри», присвяченого актуальним питанням правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні та Європейському Союзі й проведеного в рамках реалізації освітнього проекту «619998-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напряму Модуль Жана Моне програми Erasmus+).

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, що відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальності за будь-яке використання інформації, яка міститься в ній.

УДК 347.73:336.1(063)

© Сумський державний університет, 2023

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	7
<i>Levkina R. V., Kotko Ya. M.</i> INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISM OF ADAPTATION OF UKRAINIAN FINANCIAL LEGISLATION TO THE EU LEGAL SYSTEM	9
<i>Shvaher O.</i> FINANCIAL INCLUSION IN THE CONTEXT OF SDG	13
<i>Бабко Н.М., Мандич О.В</i> ДІДЖИТАЛ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ	16
<i>Бондар Ю. А.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ НАГЛЯДУ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ СТРАХОВИМ РИНКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	24
<i>Борщенко В.В.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ НАГЛЯДУ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ СТРАХОВИМ РИНКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	24
<i>Грицай А.А., Тверезовська І.С.</i> ЗАХИСТ ПРАВ ІНВЕТОРІВ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПРОЄКТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА В УКРАЇНІ	27
<i>Гуцалюк О. М., Гаврилова Н. В.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	31
<i>Даценко О. І.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВУ З ПЛАТІЖНИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ТА ЄС	36
<i>Деменко К.Е.</i> ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ З ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ	40
<i>Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри</i>	3

<i>Денисенко С. І.</i> СУДОВА ПРАКТИКА СУДУ ЄС ЯК ОСНОВА ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	43
<i>Деревянко Б. В.</i> ПРО ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ ДЕРЖАВОЮ КРИПТОВАЛЮТ І КРИПТОМАТІВ СЕРЕД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	47
<i>Дмитренко Е. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР	51
<i>Загола Т. М.</i> СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	55
<i>Запорожченко А. В.</i> ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА СВІТОВІ ТРЕНДИ.....	59
<i>Зінченко Г. С.</i> СПІВРОБІТНИЦТВО РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ АУДИТОРІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	63
<i>Карпюк І. В. Гальчич І. П.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	67
<i>Корнева Т. В. Сірочук І. В.</i> ПРОЗОРІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	69
<i>Кочин В. В.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ ВНОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	74